

OHROZENÉ A VZÁCNE DRUHY HÚB DVOCH DUNAJSKÝCH OSTROVOV V BRATISLAVE

Soňa Jančovičová

Abstrakt:

Jančovičová, S., 2000: *Ohrozené a vzácne druhy húb dvoch dunajských ostrovov v Bratislave. ACTA ENVIRONMENTALICA UC / Bratislava /*, Vol.10.

11 druhov vrekatých a 51 druhov bazídiových húb (cca 30% z celkového počtu dosiaľ zistených makromycétov) dvoch dunajských ostrovov - Sihot' a Sedláčkov ostrov - v Bratislave je zaradených do zoznamov vzácných a ohrozených druhov húb rôznych európskych štátov. Porovnané je aktuálne ohrozenie týchto taxónov na Slovensku a v jednotlivých krajinách.

Kľúčové slová: dunajské ostrovy, mykoflóra, vzácnosť a ohrozenosť.

Na kvalitu prírodného prostredia najcitlivejšie reagujú živé organizmy, huby nevynímajúc. V posledných rokoch sa pre jednotlivé skupiny živých organizmov vypracovávajú červené zoznamy a červené knihy, v ktorých sa sústreďujú aktuálne vedomosti o stave poznania vzácnosti a ohrozenosti toho ktorého druhu pre dané územie (štát) a stávajú sa základným podkladom pre ich riadenú ochranu. Intenzívne sa pracuje aj na zostavovaní červených zoznamov a červených kníh miznúcich druhov húb v mnohých európskych krajinách, s prihliadnutím na regionálny výskum.

V rokoch 1997–1999 som študovala ekologické nároky makromycétov dvoch dunajských ostrovov v Bratislave, ostrova Sihot' a Sedláčkovho ostrova. Poznatky o ohrozených druhoch prinášam v tomto článku.

Sedláčkov ostrov (mestská časť Devín) sa nachádza medzi 48° 10' 13"–48° 09' 45" s. z. š. a 16° 59' 13"–16° 59' 55" v. z. d., jeho rozloha je 19,45 ha a nadmorská výška 133–142 m. Ostrov Sihot' (mestská časť Karlova Ves) je situovaný medzi 48° 09' 19"–48° 08' 33" s. z. š. a 17° 01' 00"–17° 03' 30" v. z. d., má rozlohu 141,23 ha a nadmorskú výšku 133–142 m. Ostrovy predstavujú pravidelne zaplavované biotopy vrbovo-topoľových, jaseňovo-topoľových a jaseňovo-brestových lužných lesov. Na ich geologickej stavbe sa podieľajú útvary malokarpatského žulového masívu, neogénne a kvartérne sedimenty. Z pôd sú zastúpené arenické fluvizeme. Podzemné vody ostrovov sa využívajú ako vodné zdroje pre hromadné zásobovanie pitnou a úžitkovou vodou príslušných oblastí Bratislavy.

V priebehu troch rokov som na ostrovoch zistila 187 taxónov vyšších húb. Zistené taxóny som porovnávala s dostupnými červenými zoznamami a červenými knihami Slovenska (Kotlaba 1995), Česka (Kotlaba 1995), Rakúska (Krisai - Greilhuber 1999), Maďarska (Siller & Vasas 1993), Poľska (Wojewoda & Łavrynowicz 1986), Nemecka

(Benkert 1992), Holandska (Arnolds 1989), Dánska (Vesterholt 1998), Veľkej Británie (Ing 1992), Švédska (Anonymus 1989), Nórska (Bendiksen & Hoiland 1992) a Fínska (Rassi & Väisänen 1987).

Z porovnania vyplýva, že zo vzácných a ohrozených druhov húb Slovenska sa na ostrovoch vyskytujú štyri druhy bazídiových húb, z nich tri, *Abortiporus fractipes*, *Crepidotus crocophyllus* a *Rhodotus palmatus*, sú kriticky ohrozené (E) a jeden, *Pluteus aurantiorugosus*, je ohrozený (R). Ďalších 58 druhov, z toho 11 vrekatých a 47 bazídiových húb, má rôzny stupeň ohrozenia v rôznych európskych štátoch (tab. 1, 2). Kategórie ohrozenia jednotlivých druhov som vyjadrila symbolmi, ktoré sú použité v citovaných excerpovaných červených zoznamoch a červených knihách. Ak pri taxóne nebola uvedená kategória ohrozenia uviedla som otáznik.

Ako vidieť z tabuliek (tab. 1, 2, stĺpec pn – počet nálezov), mnohé druhy, zaradené medzi vzácné a ohrozené v červených zoznamoch a červených knihách európskych štátov, sa na ostrovoch vyskytujú v hojnom počte: *Auricularia mesenterica*, *Hypoxylon ticinense*, *Morchella semilibera*, *Lentinus tigrinus*, *Phellinus igniarius*, *Pluteus podospileus*, *Polyporus badius*, *Trametes trogii*; nevynímajúc tiež *Crepidotus crocophyllus*, ktorý je považovaný na Slovensku za kriticky ohrozený. Mnohé sa vyskytujú len sporadicky až ojedinele, z ktorých za vzácné pre ostrovy považujem: *Calocybe gambosa*, *Ceriporia purpurea*, *Daedalea quercina*, *Entoloma byssisedum*, *Gloeoporus dichrous*, *Irpex lacteus*, *Chaetoporellus latitans*, *Morchella esculenta*, *Ossicaulis lignatilis*, *Peziza apiculata*, *Pleurotus dryinus*, *Pluteus aurantiorugosus*, *Psathyrella multipedata*, *Scutellinia legaliae*, *Trichaptum fusco-violaceum*, *Trichophaeopsis bicuspsis*, *Verpa bohemica*, *Volvariella bombycina*.

Tab. 1. Vrekaté huby

štát*		SK	CZ	A	H	PL	D	NL	DK	GB	S	N	FIN
druh	pn	kategórie ohrozenia											
<i>Helvela ephippium</i> Lév.	1							4			3		
<i>Hypoxylon ticinense</i> L. E. Petrini	12			4									
<i>Morchella esculenta</i> (L.) Pers.	3					V							
<i>Morchella semilibera</i> DC.	15					I		4			2		E
<i>Peziza apiculata</i> Cooke	1						R		E				
<i>Sarcoscypha austriaca</i> (Beck) Boud.	1						3						
<i>Sarcoscypha coccinea</i> (Jacq.) Lambotte	3					V	3						
<i>Scutellinia legaliae</i> Lohmeyer & Häffner	1						3						
<i>Trichophaeopsis bicuspsis</i> (Boud.) Korf & Erb	1								R				
<i>Verpa bohemica</i> (Krombh.) J. Schröt.	2					V	3		E		3		
<i>Xylaria polymorpha</i> (Pers.) Grev.	9											V	E

Tab. 2. Bazídiové huby

štát*	SK	CZ	A	H	PL	D	NL	DK	GB	S	N	FIN
druh	pn	kategórie ohrozenia										
<i>Abortiporus biennis</i> (Bull.) Singer	1				I							
<i>Abortiporus fractipes</i> (Berk. & M. A. Curtis) Gilb. & Ryvarden	8	E										
<i>Artomyces pyxidatus</i> (Pers.) Jülich	12				I	R			R			
<i>Auricularia mesenterica</i> (Dicks.) Pers.	18				I							
<i>Auriculariopsis ampla</i> (Lév.) Maire	5							R				
<i>Calocybe gambosa</i> (Fr.) Singer	1		3									
<i>Ceriporia purpurea</i> (Fr.) Donk	1				Ex	3		R				
<i>Chaetoporellus latitans</i> (Bourdot & Galzin) Singer	1				E							
<i>Corioloopsis gallica</i> (Fr.) Ryvarden	9					3	4		3	1		
<i>Crepidotus applanatus</i> (Pers.) P. Kumm.	2				I							
<i>Crepidotus crocophyllus</i> (Berk.) Sacc.	23	E	E			R						
<i>Daedalea quercina</i> (L.) Fr.	2											?
<i>Daedaleopsis confragosa</i> (Bolton) J. Schröt.	9											?
<i>Entoloma byssisedum</i> (Pers.) Donk	1				I							
<i>Fomitopsis pinicola</i> (Sw.) P. Karst.	4						4					
<i>Gloeoporus dichrous</i> (Fr.) Bres.	1						3	E	3			
<i>Inonotus cuticularis</i> (Bull.) P. Karst.	1							X		3		
<i>Irpex lacteus</i> (Fr.) Fr.	1							R				
<i>Lentinus degener</i> Kalchbr.	3		3		V	4						
<i>Lentinus tigrinus</i> (Bull.) Fr.	14				V			Ex				
<i>Lepiota aspera</i> (Pers.) Quéf.	2										R	
<i>Marasmius minutus</i> Peck	1						4	R				
<i>Marasmius wynnei</i> Berk. & Broome	4									S	V+	
<i>Mycena renatii</i> Quéf.	2				R	3	2		R	4		
<i>Ossicaulis lignatilis</i> (Pers.) Redhead & Ginns	2		3		V	3	3	V		4	R	
<i>Oxyporus latemarginatus</i> (Durieu & Mont.) Pouzar	3					3	4		R			
<i>Phellinus ferruginosus</i> (Schrad.) Pat.	8				R					4	V+	?
<i>Phellinus igniarius</i> (L.) Quéf.	13						4					
<i>Pholiota populnea</i> (Pers.) Kuyper & Tjall.-Beuk.	9							V		3	R	
<i>Phylloporia ribis</i> (Schumacher) Ryvarden	1											?
<i>Pleurotus cornucopiae</i> (Paulet) Rolland	2				V			R			R	
<i>Pleurotus dryinus</i> (Pers.) P. Kumm.	1		3								R	
<i>Pluteus aurantiorugosus</i> (Trog) Sacc.	1	R	R	3		V	R	4	E	2		
<i>Pluteus chrysophaeus</i> (Schaeff.) Quéf.	11						4					
<i>Pluteus leoninus</i> (Schaeff.) P. Kumm.	2						4	V	3			
<i>Pluteus nanus</i> (Pers.) P. Kumm.	8										R	
<i>Pluteus plautus</i> (Weinm.) Gillet	5				I						R	
<i>Pluteus podospileus</i> Sacc. & Cub.	15										R	?
<i>Pluteus umbrosus</i> (Pers.) P. Kumm.	5		4				4	R		4	R	?
<i>Polyporus badius</i> (Pers.) Schwein.	23							X		2		
<i>Psathyrella multipedata</i> (Peck) A. H. Sm.	1									3		
<i>Radulomyces molaris</i> (Chaillat ex Fr.) M. P. Christ.	1							R				
<i>Ramaria stricta</i> (Pers.) Quéf.	6										R	
<i>Rhodotus palmatus</i> (Bull.) Maire	3	E	E	4	?		1	4		1	V+	
<i>Skeletocutis nivea</i> (Jungh.) Jean Keller	2									4		
<i>Stereum subtomentosum</i> Pouzar	10				I							
<i>Trametes gibbosa</i> (Pers.) Fr.	3										V+	
<i>Trametes suaveolens</i> (L.) Fr.	4							V		1	V	?
<i>Trametes troglit</i> Berk.	16			3		I	2	3			1	V
<i>Trichaptum fusco-violaceum</i> (Ehrenb.) Ryvarden	1							0				
<i>Volvariella bombycina</i> (Schaeff.) Singer	1			3	?	I		3	R		4	V

*štáty v tabuľkách uvádzam európskymi poznávacími značkami

Študované dunajské ostrovy, napriek tomu, že sa nachádzajú v blízkosti veľkej mestskej priemyselnej aglomerácie majú špecifické postavenie. Sú zriadené, vymedzené a využívané ako pásma hygienickej ochrany vodných zdrojov podzemných vôd 1. stupňa (Príloha č. 1 k úprave č. 17/1979 Vest. Ministerstva zdravotníctva SSR, reg. v čiastke 25/1979 Z. z.) a tým je zabezpečená ich ochrana ako celku, čiže aj ochrana mykoflóry. Okrem toho vybrané druhy húb sú chránené špeciálnou legislatívnou ochranou, ktorá spočíva v zákaze ich zberu (Výhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 93/1999 Z. z.).

Summary:

Ecology of macrofungi of two Danube islands - Sihot' and Sedláčkov ostrov in Bratislava in period of three years (1997–1999) is presented. 187 taxa were determined. 11 species of Ascomycota and 51 species of Basidiomycota of them are listed in the Red lists of rare and threatened fungi of many European countries. The actual threat of these taxa is compared between Slovakia and other countries. Four species of Basidiomycota - *Abortiporus fractipes*, *Crepidotus crocophyllus*, *Pluteus aurantiorugosus* and *Rhodotus palmatus* - are included in the Slovak Red list of fungi.

Literatúra:

- Anonymus, 1989: Hotade Svampar I Sverige (nepublikované).
- Arnolds, E., 1989: A preliminary red data list of macrofungi in the Netherlands. *Persoonia*, 14: 77–125.
- Bacigálová, K. & Lizoň, P. (eds.), 1998: Huby. In: Marhold, K. & Hindák, F. (eds.), *Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska*. pp. 101–227. Veda, Bratislava.
- Bendiksen, E. & Hřiland, K., 1992: Red list of threatened macromycetes in Norway. In: Directorate for Nature Management, Oslo, Report, 6: 31–42.
- Benkert, D. & al., 1992: Rote Liste der gefährdeten Großpilzen in Deutschland. Deutsche Gesellschaft für Mykologie e. V., Echting, 144 pp.
- Ing, B., 1992: A provisional Red Data List of British fungi. *Mycologist*, 6: 124–128.
- Kotlaba, F. (ed.), 1995: Červená kniha vzácných a ohrozených druhov rastlín a živočíchov SR a ČR 4. Sinice a riasy, huby, lišajníky, machorasty. *Príroda a. s.*, Bratislava, 223 pp.
- Krisai - Greilhuber, I., 1999: Rote Liste gefährdeter Großpilze Österreichs. In: Niklfeld, H. (ed.), *Rote Listen gefährdeter Pflanzen Österreichs*. pp. 229–266. Austria medien service GmbH, Graz.
- Rassi, P. & Väisänen, R., 1987: Threatened animals and plants in Finland. Ministry of Environment, Helsinki, 82 pp.
- Siller, I. & Vázas, G., 1993: Védelemre javasolt magyarországi nagygombák. *Mikológiai Közlemények*, 32: 75–79.
- Vesterholt, J. (ed.), 1998: Danish Red List of Fungi. Conservation committee, Danish Mycological Society, [http://www.mycosoc.dk].
- Wojewoda, W. & Ławrynowicz, M., 1986: Czerwona lista grzybów wielkoowocnikowych zagrożonych w Polsce. In: Zarzycki, K. & Wojewoda, W. (eds.), *Lista roślin wymierających i zagrożonych w Polsce*. pp. 45–82. PWN, Warszawa.

Recenzenti: Ing. Anton Janitor, CSc., Ústav experimentálnej fytopatológie a entomológie SAV, Nádražná 52, 900 28 Ivánka pri Dunaji

RNDr. Ivona Kautmanová, Prírodovedné múzeum SNM, Vajanského nábr. 2, 814 36 Bratislava

Pracovisko autora: Mgr. Soňa Jančovičová, Katedra botaniky Prírodovedeckej fakulty UK, Révová 39, 811 02 Bratislava